

דף ג'

רי"א "זאת תורת העולה היא הגמרא הביאה, שמצינו מחלוקת במקרה שמיעוט הקהל חטא על פי הוראת בית דין. העולה" ג' מיעוטים

והגמרא הביאה שתי ברייתות והעמידה את הראשונה הפוטר את כרבי יהודה, ואת השנייה כחכמים המחייבים בקרבן. כעת שואלת הגמרא, כיון שבברייתא לא כתוב מיהו התנא, אולי השיטות הפוכות? עונה הגמרא, חייבים לומר שרבי יהודה סובר כראשונה, מפני שהוא דורש כך מיעוטים. כמו ששנינו בברייתא, רבי יהודה אומר שיש בכתוב: "זאת תורת העֹלָה" שלשה מיעוטים. "זאת", "הוא" "העֹלָה"¹⁷. עוד אומרת הגמרא תירוץ נוסף, שמפני שכתוב בה שברוב קהל שחטאו בית דין מביאים על ידיהן פר. והרי רבי יהודה אומר שהצבור מביאים פר העלם דבר ולא בית דין. שהרי שנינו במשנה, רבי יהודה אומר שבעה שבטים, שהם רוב שבטים¹⁸ שחטאו מביאים שבעה פרים.

אר"נ א"ש זו דברי ר"מ חכ"א רב נחמן אמר בשם שמואל שמה ששנינו זה הכלל התולה בעצמו חייב תולה בבית דין פטור יחיד שע' בהו' בית דין חייב

הם דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב. שנינו בברייתא, הורו ועשו רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבים. אם בית דין עשו מהו טעמם של חכמים? הרי שנינו בברייתא אם בית דין הורו ועשו האם יהיו חייבים? תלמוד לומר "וְעָשׂוּ" מעשה תלוי בקהל, והוראה תלויה בבית דין. ואם כשבית דין הורו ורוב הקהל עשו מהן מה טעמו של רבי מאיר שפוטר? אלא שבית דין הורו ומיעוט הקהל עשו. רבי מאיר סובר שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור¹⁹. וחכמים סוברים שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב.

ר"פ א' שר"מ וחכ' נחלקו אם רב פפא אמר, אפשר לומר שלדברי הכל יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ונחלקו האם בית דין משלים לדוב צבור

17 אחד פרט לנשחטה בלילה, ואחד פרט לנשפך דמה, ואחד פרט ליציאת דמה חוץ לקלעים, שאם עלתה על גבי המזבח תרד. רש"י.

18 שר"י סובר ששבת אחד נקרא קהל, והם מביאים קרבן, ולא בית דין רש"י. ותוס' כתבו שהגרסה היא ר' יהודה אומר י"ב שבטים שחטאו מביאין י"ב פרים וכן נראה שכן שנינו ברישא של המשנה.

19 תוס' שואלים מה הדוחק לכך אולי ר"מ סובר שדוקא יחיד שעשה חייב אבל שנים ושלושה שעשו פטורים, ואינו סובר בברייתא של ועדיין אני אומר כו'. וי"ל שדחק לומר כך מפני שלא מצאנו תנא שמחלק בין א' לשנים. תוס'.

בית דין משלים לרוב צבור. כשעשו עם מעט הצבור, והשלימו לרוב צבור. חכמים סוברים שבית דין משלים לרוב צבור, ורבי מאיר סובר שבית דין אינו משלים לרוב צבור. או שנאמר שמדובר כשבית דין הורו ורובו של קהל עשו. ורבי מאיר פוטר את הצבור, מפני שבית דין מביא קרבן²⁰. וחכמים הוא רבי שמעון שאמר שהצבור מביאים קרבן ובית דין מביאים.

ואיבעי"א כר"י שא' שבט שעשה בהוראת בית דין חייב או כרשב"א או שנאמר שמדובר בשבט שעשה בהוראת בית דינו. וחכמים הוא רבי יהודה שאומר בברייתא בשבט שעשה בהוראת בית דינו שאותו השבט חייב להביא פר, שסובר ששבט אחד נקרא קהל. או שנאמר שמדובר כגון שחטאו ששה שבטים, והם רובו של קהל, או שבעה אפילו שאינם רובו של קהל. כרבי שמעון בן אלעזר שאומר בברייתא משמו של רבי מאיר שאם ששה שבטים חטאו והם רובו של קהל, או שבעה אפילו שאינם רובו של קהל חייבים.

אמר רב אסי, הכוונה שבהוראה הלך אחר רוב הקהל לרוב יושבי ארץ ישראל²¹. שנאמר: "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת הַהִיא אֶת הַחֹג וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ", ולמה צריך לכתוב "קָהָל גָּדוֹל מִלְּבֹא חֶמֶת עַד נָחַל מִצְרַיִם"? מכאן שיושבי ארץ ישראל נקראים "קָהָל", אבל היושבים מחוץ לארץ ישראל אינם נקראים "קָהָל"²².

מרבין ונתמעטו מח' ר"ש וחכ' אומרת הגמרא, הדבר פשוט שבית דין שהורו ורוב הקהל עשו על פיהם ונתחייבו להביא פר, ולא הספיקו להביא פר עד שמקצתם מתו ונתמעטו, היא כמחלוקת רבי שמעון וחכמים לקמן במשנה, במקרה שכהן משוח או נשיא חטאו לפני שנתמנו, ולא הספיקו להביא קרבן ונתמנו, לחכמים מביאים כשבה או שעירה כהדיוטות. וגם כאן שהיה רוב קהל ונתמעט, מביאים פר העלם דבר כמרוכים. ולרבי שמעון אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים, ומשנתמנו פטורים. וגם כאן אם נודע להם לפני שנתמעטו חייבים

20 כמו שאומרים לקמן רבי מאיר אומר שבעה שבטים שחטאו בית דין מביאים עליהם פר והם פטורים.

21 שאותם שבחוצה לארץ אינן מן המניין, ולא אותם שמנחל מצרים ולחוף, שהוא חוצה לארץ. רש"י.

22 אע"ג שלא לומדים ד"ת מדברי קבלה הוא גילוי מילתא בעלמא. תוס'.

להביא פר, אבל אם נודע להם לאחר שנתמעטו פטורים.

הספק במועטים ונתרבו אולם יש להסתפק מה הדין שבית דין הורו ומיעוט הקהל עשו על פיהם²³, ומקצת מרוב הקהל מתו, ואלו נתרבו, ולאחר שנתרבו נודע להם שחטאו. האם רבי שמעון וחכמים חולקים גם כאן? האם אומרים שרבי שמעון שאמר שאם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים והולך אחר ידיעה מחייב גם כאן, מפני שכשנודע להם נודע להם בחיוב ומביאים פר. וחכמים שאמרו הרי אלו כהדיוטות, הואיל וחטאו כשלא נתמנו, והולכים אחר החטא. גם כאן הולכים אחר החטא. וכשחטאו היו עדיין מועטים והם פטורים, שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. או שהמקרה של מועטים ונתרבו אינו דומה ממש לכהן משוח ונשיא שחטאו עד שלא נתמנו, כיון שבפר העלם של ציבור מועטים שחטאו בהוראה אינם בני קרבן²⁴.

לר"ש הולכים אחר ידיעה וחטא וחכמים, כיון שלרבי שמעון הולכים אחר הידיעה רק אם החטא היה בחיוב, שהרי לשיטתו אם נודע להם משנתמנו פטורים. ואם כן לדברי הכל מועטים ונתרבו פטורים שהרי הם חטאו בפטור, שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור.

האם מיעוט קהל ומיעוט קהל הגמרא הסתפקה, מה הדין כשבית דין הורו שחלב מותר²⁵ ומיעוט הקהל עשו על פיהם אכלו, וחזרו בית דין בהם והורו ומיעוט אחר עשו. האם הם לא מצטרפים לרוב כיון שהן שתי ידיעות. או שהם מצטרפים כיון שרוב קהל עברו על איסור אכילת חלב.

ואת"ל האם מיעוט בחלב ומיעוט ואם תמצא לומר שהם מצטרפים, מה הדין כשמיעוט עשו כבית דין ואכלו חלב שעל גבי הקבה ומיעוט הלכו אחר הוראתם בחלב שעל גבי דקין. האם אינם

23 שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. רש"י.

24 רש"י מפרש את הספק מפני שאלו אינם בני קרבן כמו משיח ונשיא, אבל מרובים ונתמעטו כבר היו בני קרבן. ותוס' שואלים שאפי' מרובין ונתמעטו כשנתמעטו אינם בני קרבן אלא אם הולכים אחר חטאה אבל שם שניהם הם בני קרבן. אלא הספק הוא במועטין ונתרבו שאפשר לומר שאפי' ר"ש מודה שפטור כמו שהגמרא מפרשת. תוס'.

25 תוס' שואלים שלקמן א' שאין בית דין חייבים עד שיוורו בדבר שאין הצדוקין מודים. מה נאמר בחלב המכסה את הקרב ובדם? אבל לפי מה שש' בתוספתא לקיים מצות חייבים כיצד יש חלב ודם בתורה אבל א"ח אלא על הקרב לשלמים, ואע"ג שדם חיה נאסר, אולי הצדוקים אומרים שגם הוא קרב. תוס'.

מצטרפים כיון שאיסורם נאמר בשני מקומות. או שהם מצטרפים כיון שחלב הוא שם אחד. ואם תמצא לומר ששם חלב הוא אחד ומצטרף, מה הדין במיעוט בחלב ומיעוט בדם, האם אינם מצטרפים כיון שהם שני איסורים שאין איסורם שוה, שחלב חיה מותר. או שהם מצטרפים כיון שקרבנם שווה שהוא כשבה או שעירה. ואם תימצא לומר שהם מצטרפים כיון שקרבנם שווה, מה הדין במיעוט בחלב ומיעוט בעבודת כוכבים. האם אינם מצטרפים כיון שאין איסורם וקרבנם שוים. או שמצטרפים כיון שבמזיד שניהם עונשם כרת, ונשארה הגמרא בתיקו.

הגמרא הסתפקה, מה הדין כשבית דין הורו שחלב מותר ומיעוט הקהל עשו. ואותו בית דין מת ועמד בית דין אחר, וחזרו והורו ועשו מיעוט אחר. למי שאומר שבית דין מביאים פר, אין ספק שאינם מביאים שהרי בית הדין הקודם אינו קיים. והספק הוא למי שאומר שצבור מביאים פר. האם צריכים את הצבור והרי הוא קיים, והם מצטרפים לרוב ומביאים פר העלם דבר. או שצריכים את הידיעה של בית הדין שהורו להם, והרי בית הדין הראשון אינם קיימים²⁶, ונשארה הגמרא בתיקו.

אמר רבי יונתן, לומדים שאם מאה ישוב להורות אין חייבים עד שכולם יורו. מהכתוב "וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיָנִי הִקְהֵל" עד שישגו כולם עד שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל. ואמר רב הונא בנו של רב הושעיא שכך מסתבר שהרי בכל התורה 'רובו ככולו', וכאן כתוב "כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל". והואיל וכך, צריכים שכולם יורו ואפילו הם מאה.

שואלת הגמרא ממה ששנינו, הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה והלך ועשה על פיהם הרי זה חייב, מפני שלא תלה בבית דין. מדוע רק הוא חייב אבל אחר פטור, והרי ההוראה לא נגמרה? עונה הגמרא, אפשר לומר שמדובר כשאותו אחד הרכין בראשו ונגמרה ההוראה. שואלת

26 צ"ע אם היה אפשר להסתפק נמי למ"ד שב"מביאים אם מיעוט צבור הראשונים מתו ולא נודע אלא לאלו שנשארו בחיים. האם אומרים שבית דין חייבים מפני שהם הורו שלא כדת, או לא. ומה שנקטו מת בית דין ולא נקטו הורו בית דין אחר שהדבר אינו אפשרי אלא בסנהדרין גדולה. תוס'.

הגמרא ממה ששנינו, הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו, ואמר להן טועים אתם הרי אלו פטורים. אבל אם לא אמר להם שהם טועים אלא שתק, חייבים. והרי לא כולם הורו ולא נגמרה ההוראה? אלא יש לומר גם כאן שאם הוא לא אמר להם שהם טועים אלא הרכין בראשו חייבים.

אם יש את כל השבעים ואחד הקשה רב משרשיא ממה ששנינו, סמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל, ועל

דברי רבי אליעזר ברבי צדוק, שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה. ורב אדא בר אבא אמר, שהדבר נלמד מהכתוב במלאכי: "בְּמִאֲרָה אֲתֶם נִאֲרִים וְאֲתִי אֲתֶם קִבְעִים הַגּוֹי כֹּלֹ". והרי כאן כתוב "הַגּוֹי כֹּלֹ", ואומרים שרובו ככולו? ונשארה הגמרא בתיובתא על דברי רבי יונתן. ואלא מהו "כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל"? אם יש את כל הסנהדרין של שבעים ואחד ההוראה היא הוראה, ואפילו שלא כל אותם שישבו להורות הורו, ואם לא אינה הוראה.

י' שיושבים בדין קולר תלוי רבי יהושע²⁷ אמר, שעשרה שיושבין בדין בצואר כולם. הקולר תלוי בצואר כולם. והחידוש הוא,

שהדבר נאמר אפילו בתלמיד היושב בפני רבו. כשרב הונא היה יוצא לבית הדין, היה מביא לפניו עשרה מבני הישיבה, כדי שאם יטעו בדין כל אחד יפגע רק בשבב מהקורה. וכשהיו מביאים לפני רב אשי שאלה בדיני טרפות, היה מביא עשרה טבחים ממתא מחסיא ומושיבם לפניו, ואמר שהוא כדי שכל אחד יפגע רק בשבב מהקורה.

משנה

הורו בית דין וידעו שטעו, וחזרו בהן, בין שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו כפרתן, ואחר

כך הלך אחד ועשה על פיהם, רבי שמעון פוטר. ורבי אלעזר אומר, יש ספק אם הוא כתולה בבית דין או כתולה בעצמו ומביאים אשם תלוי. איזהו ספק? ישב לו בתוך ביתו חייב, הלך לו למדינת הים פטור. אמר רבי עקיבא, מודה אני בזה שהוא קרוב לפטור מן החובה, שהוא תולה

27 בסנהדרין א' רבי יהושע בן לוי. מסורת הש"ס.
28 ועשו רוב צבור על פיהם.

בבית דין שלא ידע חזרתם. אמר לו בן עזאי, מה שונה זה מן היושב בביתו? אמר לו רבי עקיבא²⁹, שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע, וזה לא היה לו אפשר שישמע.

הורו לעקור את כל הגוף פטורים הורו בית דין לעקור את כל הגוף, כגון שאמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה אין עבודת כוכבים בתורה, הרי אלו פטורין. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, הרי אלו חייבין. כיצד? אמרו יש נדה בתורה, אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, יש שבת בתורה, אבל המוציא מרה"י לרה"ר פטור, יש עבודת כוכבים בתורה, אבל המשתחוה פטור הרי אלו חייבים, שנאמר "וְנַעֲלֵם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל", "דָּבָר" ולא כל הגוף.

גמרא

לר"ש פטור שעושה ברשות בית דין י"א שיצאה ברוב צבור
אמר רב יהודה בשם רב, טעמו של רבי שמעון הוא מפני שהוא עושה ברשות בית דין. ויש אומרים שרבי שמעון היה אומר, שכל הוראה שיצאה ברוב צבור³⁰ יחיד העושה אותה פטור, שלא ניתנה הוראה אלא להבחין בין שוגג למזיד. להודיע שהעושה על פיהם הוא שוגג, ולא מזיד. וזה עשה על פי הוראה, ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור³¹.

מקשה הגמרא ממה ששנינו, רבי שמעון אומר שגובים בתחילה מעות מכל אחד מ ישראל גובים בתח' על פר העלם ד' ושעירי ע"ז דר"ש
לקנות פר לקרבן העלם דבר של צבור ולשעירי עבודת כוכבים³². ורבי יהודה אומר, שהם באים מתרומת הלשכה. ומדוע רבי שמעון פוטר במשנתנו מפני שהוא עושה ברשות בית דין, הרי כיון שגבו מעות לצורך פר העלם דבר של צבור נודע לו שהבית דין טעו וחזרו מהוראתם, ומדוע הוא תולה בבית דין? מתרצת הגמרא, או שנאמר שמדובר כשגבו בסתם, ולא הודיעו לאיזה צורך. או שנאמר שהוא לא היה בעיר בשעת

29 גרסת רש"י.

30 כל הוראה שיצתה ברוב צבור למעט שאם חצי צבור חטאו וגם הוא עשה חייבים. תוס'.

31 פירוש ראשון ברש"י. פירוש אחר לא ניתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה, אלא להכיר בין עושה בשגגת עצמו לעושה מזיד וברשות בית דין, וזה אומר לנו שלא ידע שחזרו ועשה על פיהם מזיד, ולא על שגגת עצמו, ויחיד שעשה בהוראת בית דין – פטור.

32 נקט לשון רבים מפני שיש הרבה שעירים שעירי ראש חודש ושעירי רגלים, ואגב שא' שם שעירים אמר גם כאן אע"ג שאינו אלא אחד כמו פר העלם דבר. תוס'

הגבייה. או שנאמר, שרב סבר שהתנא ששנה את משנתנו סובר שלרבי שמעון פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים באים מתרומת הלשכה. כמו ששנינו בברייתא, בתחילה גובים להן דברי רבי יהודה, רבי שמעון אומר מתרומת הלשכה הן באין.

